

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Bojańczyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Siwek

SSN Igor Zgoliński

w sprawie **W. J.** ,

skazanego z art. 98 § 2 u.k.s. w zw. z art. 58 d k.k.

po rozpoznaniu w dniu 10 kwietnia 2025 r. w Izbie Karnej,

na posiedzeniu bez udziału stron (art. 535 § 5 k.p.k.),

kasacji wniesionej na korzyść skazanego przez Prokuratora Generalnego

od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w Bielsku-Białej

z dnia 7 października 2010 r., sygn. akt III K 1137/10

**1. uchyla zaskarżony wyrok i umarza postępowanie na podstawie
art. 537 § 2 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1
pkt 6 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.;**

**2. kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego obciążyć Skarb
Państwa.**

Marek Siwek

Antoni Bojańczyk

Igor Zgoliński

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 10 maja 1996 r., sygn. akt III K 1372/95, Sąd Rejonowy w Bielsku-Białej, po rozpoznaniu na posiedzeniu sprawy W. J. oskarżonego o to, że w okresie od czerwca do sierpnia 1994 r., działając przestępstwem ciągłym, pełniąc funkcję płatnika w Spółce Akcyjnej „I. ” w B. nie wpłacił na rachunek Urzędu Skarbowego zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych za miesiąc czerwiec, lipiec i sierpień 1994r. w łącznej wysokości 17.424,50 zł, tj. o czyn z art. 98 § 1 u.k.s. w zw. z art. 58 k.k., warunkowo umorzył wobec niego postępowanie na okres próby wynoszący 2 lata (*pkt 1*) i zobowiązał go do wpłaty na rzecz Domu Pomocy Społecznej w W. kwoty 500 zł w terminie 2 miesięcy od uprawomocnienia się postanowienia (*pkt 2*), a także zasądził od oskarżonego na rzecz Skarbu Państwa koszty postępowania (*pkt 3*) (k. 59).

Wobec niewykonania obowiązku z pkt. 2 ww. orzeczenia i opuszczenia miejsca zamieszkania, Sąd Rejonowy w Bielsku-Białej postanowieniem z dnia 15 kwietnia 1997 r., sygn. akt III Ko 151/97, na podstawie art. 29 § 2 k.k. podjął warunkowo umorzone postępowanie i zarejestrował pod sygnaturą akt III K 539/97 (k. 94), a następnie postanowieniem z dnia 12 maja 1997 r. postępowanie to zostało zawieszone z uwagi na zaistnienie długotrwałej przeszkody uniemożliwiającej prowadzenie postępowania w postaci niemożności ujęcia W. J. przebywającego za granicą kraju, gdzie w innym prowadzonym wobec niego postępowaniu sądowym o sygn. akt III K 932/95 poszukiwany był międzynarodowym listem gończym (k. 97).

Na skutek poczynionych w sprawie ustaleń wskazujących na to, że W. J. w dniu 17 stycznia 1999 r. został wydany przez władze Królestwa Hiszpanii, a w dniu 24 stycznia 1999 r. został tymczasowo aresztowany w wyniku procedury ekstradycyjnej przeprowadzonej w ramach śledztwa o sygn. [...] Prokuratury Okręgowej w Katowicach, postanowieniem z dnia 15 marca 1999 r. Sąd Rejonowy w Bielsku-Białej podjął zawieszone wobec niego postępowanie w sprawie o sygn. III K 539/97 (k. 109). Sprawa została zarejestrowana pod nową sygn. akt III K 377/99 i wyznaczono termin rozprawy na dzień 27 kwietnia 1999 r. (k. 110).

Jak wynika z protokołu rozprawy głównej z dnia 27 kwietnia 1999 r., wobec złożonego przez oskarżonego W. J. oświadczenia, że był badany psychiatrycznie w innej sprawie, Sąd postanowił m.in. na podstawie art. 193 § 1 k.p.k. i art. 202 k.p.k. dopuścić dowód z opinii biegłych psychiatrów oraz wyznaczyć oskarżonemu obrońcę

z urzędu (k. 117-118). Do powyższych czynności jednak nie doszło, bowiem po stwierdzeniu, że W. J. został wydany z Hiszpanii do Polski jedynie w ramach prowadzonego wobec niego postępowania przygotowawczego o czyn z art. 201 d.k.k. w zw. z art. 58 d.k.k. i in. w sprawie o sygn. akt [...] Prokuratury Okręgowej w Katowicach, a władze Hiszpanii nie wyraziły do tej pory zgody na rozszerzenie ekstradycji, Sąd Rejonowy w Bielsku-Białej postanowieniem z dnia 16 września 1999 r., sygn. III K 377/99 ponownie zawiesił wobec niego postępowanie w sprawie (k. 122).

Postępowanie karne pozostawało zawieszone przez okres prawie 11 lat i zostało podjęte na mocy postanowienia z dnia 23 lipca 2010 r. (k. 224). W okresie tym - jak wynika z akt sprawy - nie występowano z wnioskiem do władz Królestwa Hiszpanii o wyrażenie zgody na ściganie W. J. za czyn z art. 98 § 1 u.k.s. w zw. z art. 58 d.k.k.

Wyrokiem zaocznym z dnia 7 października 2010 r., sygn. akt III K 1137/10, Sąd Rejonowy w Bielsku-Białej, po rozpoznaniu sprawy W. J. oskarżonego o przestępstwo z art. 98 § 1 u.k.s. w zw. z art. 58 d.k.k., uznał oskarżonego za winnego popełnienia czynu opisanego w akcie oskarżenia, zakwalifikowanego jako przestępstwo z art. 98 § 2 u.k.s. w brzmieniu obowiązującym od dnia 14 kwietnia 1994 r. w zw. z art. 58 d.k.k. przy zastosowaniu art. 2 § 1 d.k.k. i za ten czyn na podstawie art. 98 § 2 u.k.s. w brzmieniu obowiązującym od dnia 14 kwietnia 1994 r. w zw. z art. 58 d.k.k. wymierzył oskarżonemu karę grzywny w wysokości 1.000 zł z zamianą, na podstawie art. 37 § 1 d.k.k., na wypadek nieuiszczenia jej w terminie, na zastępczą karę pozbawienia wolności w wymiarze 20 dni, przyjmując jeden dzień tej kary za równoważny grzywnie w kwocie 50 zł (*pkt 1*) oraz zasądził od oskarżonego na rzecz Skarbu Państwa koszty sądowe, to jest opłatę w kwocie 100 zł i wydatki w kwocie 21,60 zł (*pkt 2*) (k. 253).

Wyrok ten uprawomocnił się w dniu 27 listopada 2010 r., wobec niezaskarżenia go przez strony postępowania (k. 256).

Od powyższego orzeczenia Sądu Rejonowego w Bielsku-Białej z dnia 7 października 2010 r., kasację na korzyść skazanego wniósł Prokurator Generalny. Zaskarżył je w całości i zarzucił rażące naruszenie przepisu prawa karnego procesowego, tj. art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. w zw. z art. 44 § 1

pkt 1 i § 5 k.k.s. poprzez rozpoznanie sprawy W. J. i wydanie wyroku skazującego za popełnienie czynu z art. 98 § 2 u.k.s. w zw. z art. 58 d.k.k. mimo, iż dniu 31 grudnia 2002 r. doszło do przedawnienia karalności zarzucanego oskarżonemu przestępstwa skarbowego, co winno skutkować umorzeniem przez sąd postępowania, wobec zaistnienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej wskazanej z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k.

W konkluzji kasacji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz umorzenie wobec W. J. postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Wniesiona na korzyść skazanego W. J. kasacja Prokuratora Generalnego jest oczywiście zasadna, w związku z czym mogła być w całości uwzględniona na posiedzeniu w oparciu o przepis art. 535 § 5 k.p.k. w zw. z art. 112 k.p.s.w.

Analiza akt sprawy potwierdza tezę Prokuratora Generalnego, że zaskarżony wyrok zaoczny dotknięty jest bezwzględną przyczyną odwoławczą, wymienioną w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. w zw. z art. 44 § 1 pkt 1 i § 5 k.k.s. Z opisu czynu przypisanego W. J. wyrokiem zaocznym Sądu Rejonowego w Bielsku-Białej wynika, iż będące przedmiotem rozpoznania przestępstwo z art. 98 § 2 ustawy karnej skarbowej z dnia 26 października 1971 r. w zw. z art. 58 d.k.k., polegające na niewpłacaniu przez W. J. jako płatnika na rachunek organu podatkowego pobranego od podatnika podatku, zostało popełnione przez oskarżonego w okresie od czerwca do sierpnia 1994 r. Łączna kwota niewpłaconego podatku wynosiła 17.424,50 zł (174.245.000 zł przed denominacją). Tym samym zachowanie oskarżonego wypełniało znamiona przestępstwa skarbowego z art. 98 § 2 u.k.s. w brzmieniu tego przepisu obowiązującym od dnia 7 grudnia 1991 r., ustalonym na podstawie art. 1 pkt 10 ustawy z dnia 10 października 1991 r. o zmianie ustawy karnej skarbowej (Dz. U. z 1991 r., Nr 107, poz. 458). Ustawą tą, z uwagi na galopującą wówczas inflację, podwyższono m. in. stawki grzywien, jak i stanowiące znamiona części przestępstw kwoty podatku narażonego na uszczuplenie, zwiększając je do dziesięciokrotnej wysokości w porównaniu do tych, które zostały ustalone wcześniejszą ustawą nowelizacyjną z dnia 28 września 1990 r. (Dz. U. z 1990 r., Nr 86, poz. 503), która weszła w życie w dniu 30 grudnia 1990 r. Przyjęta w

akcie oskarżenia kwalifikacja prawna przestępstwa z art. 98 § 1 u.k.s. była zatem błędna, co słusznie dostrzegł sąd orzekający w sprawie. Zgodnie bowiem z art. 98 § 2 u.k.s. w brzmieniu obowiązującym od dnia 7 grudnia 1991 r., odpowiedzialności na podstawie powyższego przepisu podlegał płatnik lub inkasent, który nie wpłacał na rachunek organu podatkowego kwoty pobranej od podatnika z tytułu zobowiązania podatkowego, jeżeli nie wpłacona kwota podatku nie przekraczała 20.000 zł (200.000.000 min zł przed denominacją). Przestępstwo to zagrożone było karą grzywny do 1.000 zł (10.000.000 mln zł przed denominacją). Natomiast zgodnie z art. 31 § 2 u.k.s., jeżeli przestępstwo polegało na naruszeniu przepisów w zakresie podatku lub innej należności państwowej, bieg przedawnienia rozpoczynał się z końcem roku, w którym powstał obowiązek podatkowy lub obowiązek uiszczenia innej należności państwowej. Oznacza to, jak trafnie dostrzega skarżący, że w niniejszej sprawie termin przedawnienia karalności czynu z art. 98 § 2 u.k.s. rozpoczął bieg z końcem 1994 r. i w myśl wówczas obowiązujących przepisów, tj. art. 105 § 1 pkt 3 d.k.k. oraz art. 106 d.k.k. – które stosownie do art. 2 u.k.s. znajdowały odpowiednie zastosowanie do przestępstw skarbowych – wynosił 5 lat, a w związku ze wszczęciem postępowania w tym czasie okres ten został przedłużony o kolejne 5 lat. Karalność popełnionego przez W. J. przestępstwa ustałaby zatem z dniem 31 grudnia 2004 roku.

Poczynając natomiast od dnia 1 września 1998 r., zgodnie z ówczesnym brzmieniem art. 2 § 1 u.k.s., w kwestii przedawnienia przestępstw skarbowych odpowiednie zastosowanie znajdowały m. in. przepisy art. 101 § 1 pkt 4 i 5 k.k. oraz art. 102 k.k. Zgodnie z art. 101 § 1 pkt 5 k.k., gdy czyn zagrożony był jedynie karą ograniczenia wolności lub grzywną, karalność tego przestępstwa ustawała, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło 3 lata. Jeżeli w tym czasie wszczęto postępowanie, zgodnie z art. 102 k.k., następowało przedłużenie terminu przedawnienia karalności o kolejne 5 lat. Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy uznać należy, że karalność popełnionego przez W. J. w 1994 roku czynu z art. 98 § 2 u.k.s., ustałaby po upływie 8 lat od jego popełnienia, tj. z końcem 2002 roku. Stosownie bowiem do treści art. 285 § 4 u.k.s. w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 3 lipca 1998 r. o zmianie ustawy karnej skarbowej (Dz. U. z 1998 r., Nr 108, poz. 682), która weszła w życie w dniu 1 września 1998 r., do przestępstw skarbowych i wykroczeń

skarbowych popełnionych przed wejściem w życie tej ustawy zastosowanie znajdował odpowiednio art. 15 ustawy - Przepisy wprowadzające Kodeks karny o przedawnieniu i zatarciu skazania, a zatem do przestępstw skarbowych popełnionych przed dniem 1 września 1998 r. powinny być stosowane obowiązujące od tego dnia przepisy Kodeksu karnego z 1997 roku, chyba że termin przedawnienia już upłynął.

W tym miejscu wskazać również należy, że w dniu 17 października 1999 r. weszła w życie ustawa z dnia 10 września 1999 r. - Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 1999 r., Nr 83, poz. 930), w której odrębnie uregulowano kwestię przedawnienia przestępstw skarbowych. W ustawie - Przepisy wprowadzające Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 1999 r., Nr 83, poz. 931), w art. 5 § 1 ustanowiono, że do czynów zabronionych popełnionych przed dniem wejścia w życie Kodeksu karnego skarbowego stosuje się jego przepisy o przedawnieniu i zatarciu skazania, chyba że już upłynął termin przedawnienia określony w art. 44 § 1, 2, 5 i 6 oraz w art. 51 § 1 i 2 Kodeksu karnego skarbowego. Natomiast zgodnie z wówczas obowiązującym (od dnia 17 października 1999 r.) przepisem art. 44 § 1 pkt 1 k.k.s., gdy czyn stanowi przestępstwo skarbowe zagrożone karą grzywny, karą ograniczenia wolności lub karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 3 lat, karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło 3 lata. Zgodnie z kolei z § 5 tego przepisu, przedłużenie terminu przedawnienia karalności o kolejne 5 lat następuje w przypadku wszczęcia postępowania przeciwko sprawcy w okresie przewidzianym w art. 44 § 1 pkt 1 k.k.s., tj. w ciągu 3 lat od popełnienia czynu. W przedmiotowej sprawie, wobec spełnienia powyższego warunku, przedawnienie karalności czynu z art. 98 § 2 u.k.s., nastąpiło zatem po upływie 8 lat od daty jego popełnienia, tj. w dniu 31 grudnia 2002 roku.

Rację ma Prokurator Generalny wywodząc, że na ustalenie ww. terminu przedawnienia nie miała wpływu dokonana na podstawie ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o zmianie ustawy - Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2005 r., Nr 178, poz. 1479) nowelizacja art. 44 k.k.s., którą wydłużono m. in. podstawowy okres przedawnienia karalności przestępstwa skarbowego zagrożonego karą grzywny z 3 do 5 lat. Przepisy te bowiem weszły w życie dopiero w dniu 17 grudnia 2005 r. Wprawdzie w art. 10 ww. ustawy ustanowiono przepis

przejściowy, w myśl którego cyt.: „Przepisy niniejszej ustawy o przedawnieniu stosuje się także do czynów popełnionych przed jej wejściem w życie, chyba że termin przedawnienia już upłynął”. Jednak w okolicznościach niniejszej sprawy, z uwagi na fakt, że przedawnienie karalności czynu z art. 98 § 2 u.k.s. nastąpiło w dniu 31 grudnia 2002 r., znowelizowane przepisy o przedawnieniu przestępstw skarbowych nie mogły mieć zastosowania.

Podobnie, nie zaistniały też okoliczności, określone w art. 44 § 7 k.k.s., który stanowi, że przedawnienie nie biegnie, jeżeli przepis ustawy, nie pozwala na wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe. Wskazane okoliczności, których zaistnienie może skutkować spoczywaniem biegu przedawnienia, odnoszą się bowiem stricte do przeszkód natury prawnej, wynikających z samej ustawy (np. immunitetów), a nie przeszkód natury faktycznej, np. w postaci ukrywania się oskarżonego przed wymiarem sprawiedliwości i wynikającą z powyższego niemożnością jego ujęcia. Jakkolwiek w przedmiotowej sprawie na pewnym jej etapie wyjazd oskarżonego z kraju i przeprowadzone wobec niego postępowanie ekstradycyjne w innej sprawie spowodowało niemożność pociągnięcia go do odpowiedzialności z uwagi na wskazaną w art. 14 Europejskiej konwencji o ekstradycji zasadę ograniczenia ścigania, w związku ze skorzystaniem przez oskarżonego z zasady specjalności, to – jak słusznie dostrzega skarżący – nie zmienia to faktu, że stanowiło to wynik wyłącznie jego ukrywania się, a w toku prowadzonego wobec niego postępowania w kraju sąd, mając na względzie chociażby art. 1 Drugiego protokołu dodatkowego do Europejskiej konwencji o ekstradycji, nie podjął żadnych czynności mających na celu uzyskanie stanowiska organu państwa wydającego w zakresie ew. zgody na jego ściganie za zarzucane mu przestępstwo.

Nie doszło również do zaistnienia przesłanki umożliwiającej odnowienie przedawnienia z § 6 art. 44 k.k.s. Przepis ten obowiązuje od dnia wejścia w życie Kodeksu karnego skarbowego, tj. od dnia 17 października 1999 r. i w ówczesnym brzmieniu stanowił, iż w razie uchylenia prawomocnego orzeczenia albo stwierdzenia jego nieważności przedawnienie biegnie od dnia wydania orzeczenia w tym przedmiocie. Przez uchylenie orzeczenia prawomocnego, o którym mowa w tym przepisie, należy rozumieć zarówno uchylenie orzeczenia organu finansowego

wydanego przed dniem 17 października 1999 r., jeżeli nastąpiło ono w trybie nadzoru, o jakim mowa w u.k.s. (art. 227-230 u.k.s.), jak również uchylenie w trybie kasacji lub wznowienia procesu orzeczenia sądowego tak sprzed tej daty, jak i wydanego już w trybie k.k.s. Co do zasady uchylenie prawomocnego orzeczenia powoduje odżycie pełnego biegu przedawnienia i to w jego wydłużonym już okresie, obejmującym sumę okresów wskazanych w art. 44 k.k.s., z zastrzeżeniem, że przedawnienie odżywa jedynie wtedy, gdy w dacie wydania orzeczenia uchylającego nie upłynął jeszcze okres przedawnienia karalności. W przeciwnym wypadku po uchyleniu orzeczenia należy umorzyć postępowanie (vide np.: T. Grzegorzczak. Kodeks karny skarbowy. Komentarz. Wydanie IV. publ. Lex 2009; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2002 r., I KZP 15/02, OSNKW 2002, nr 7- 8 poz. 49).

Jakkolwiek przeprowadzone w niniejszej sprawie postępowanie w przedmiocie podjęcia warunkowo umorzonego postępowania było postępowaniem toczącym się po uprawomocnieniu się wcześniej wydanego wobec W. J. orzeczenia warunkowo umarzającego, to nie można wnioskować, że wydane w dniu 15 kwietnia 1997 r. postanowienie o podjęciu wobec niego warunkowo umorzonego postępowania, stanowiło w rozumieniu art. 44 § 6 k.k.s. orzeczenie uchylające uprzednie prawomocne postanowienie z dnia 10 maja 1996r., bądź stwierdzające jego nieważność. Niezależnie jednak od powyższego, jak wywodzi skarżący, nawet przy hipotetycznym przyjęciu, że wydanie w dniu 15 kwietnia 1997 r. postanowienia spowodowało ew. skutek w postaci „odżycia” biegu przedawnienia, to i tak karalność zarzucanego W. J. czynu z art. 98 § 2 u.k.s. upłynęłaby po 8 latach od daty wydania tego postanowienia (na gruncie obowiązującego wówczas Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. postanowienie to było niezaskarżalne), tj. w dniu 15 kwietnia 2005 roku.

Jeżeli chodzi o procedowanie Sądu Rejonowego w Bielsku-Białej w przedmiotowej sprawie, to kierując sprawę do rozpoznania na rozprawie i uznając brak podstaw do uniewinnienia W. J. od zarzucanego mu czynu z art. 98 § 2 u.k.s. w zw. z art. 58 d.k.k. (od dnia 17 października 1999 r. odpowiednikiem powyższego przestępstwa jest czyn opisany w art. 77 § 2 k.k.s. w zw. z art. 6 § 2 k.k.s., zagrożony karą grzywny), sąd powinien był w tym zakresie postępowanie na podstawie art. 113 § 1 k.k.s. w zw. z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. umorzyć, z uwagi na zaistnienie negatywnej

przesłanki procesowej wyłączającej postępowanie, stanowiącej bezwzględną przesłankę odwoławczą, tj. przedawnienie karalności. Niewątpliwie sąd ma obowiązek badania na każdym etapie postępowania, czy nie istnieją negatywne przesłanki procesowe. Brak uzasadnienia zaskarżonego kasacją wyroku nie pozwala na poznanie powodów, dla których sąd nie stwierdził zaistnienia tego rodzaju przesłanki, jednak nie zmienia to faktu, że wyrok Sądu Rejonowego w Bielsku-Białej dotknięty jest bezwzględną przyczyną odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., bowiem zapadł pomimo zaistnienia wskazanej w art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. okoliczności wyłączającej postępowanie.

Z uwagi na powyższe, należało przychylić się do wniosku kasacji Prokuratora Generalnego, tj. uchylić zaskarżony wyrok i umorzyć postępowanie na podstawie art. 537 § 2 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. Jest to rozstrzygnięcie zgodne z kierunkiem kasacji.

Rozstrzygnięcie o kosztach sądowych postępowania kasacyjnego oparto na przepisie art. 638 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.

[J.J.]

[a.ł.]

Marek Siwek

Antoni Bojańczyk

Igor Zgoliński